

JIŘÍ GRUŠA – DOTAZNÍK

- Studium **filozofie** a historie na Filozofické fakultě UK
- R. 1964 se v časopise *Tvář* pokusil o vymezení pojmu **realismus**
  - Pro Grušu je roven tvůrcově morálce
  - „Morálka tvůrce je svobodou a tato svoboda je ovšem přísná a často tragická, protože je mírou osobní a nepřenosné odpovědnosti“ (GRUŠA, Jiří: Realismus jako mravnost, *in Tvář*. 1964)
  - Náplň realismu je „položít odpovědnost na bedra člověka, individualizovat ji“
- Žádá **návrat jedince jako tvořivého individua**
- za samizdatové šíření tohoto románu byl obžalován z trestného činu pobuřování a r. 1978 krátce vězněn

ZÁKLADNÍ INFORMACE

- Tento experimentální román vznikl v samizdatu v době mezi 28. 2. – 14.4. 1975
- „Grušova generace pociťuje něco velmi podobného tomu, s čím do literatury vstupovala generace koncem 30. let. (nazývaná „válečná, „Ortenova“ či „generace *Studentského časopisu*““ (BEDNÁŘ, Kamil: *in slovo k mladým*, 1940)
- „I její touhy po úniku, po vyvážnutí ze světa příliš drsného a nenapravitelného jsou neseny zklamáním z předchozího vývoje, konkrétně z toho, že „nejzávažnější problémy člověka, smrt a Bůh, nahrazovaly se padělký..., žilo se trochu naruby, ani ne z tragické nutnosti jako z koketerie.“ (BEDNÁŘ, Kamil: *in slovo k mladým*, 1940)
- Vznik románu souvisí s tehdejším uvažováním Gruši:
  - Člověk a spisovatel tváří v tvář mocenskému kliše
  - Pozorování toho, že „z cesty, kterou sis zvolil, z útrap, které na ní prožiješ, nelze odvodit, že budeš psát líp než třeba osmnáctiletý kluk, který o tzv. r. 68 ví dneska asi tolik, jako já věděl o tzv. Únoru“

ROMÁN

- „Experimentální román o hledání individuální svobody v ritualizované společnosti, stylizovaný jako absurdní pokus vtěsnat mnohvrstevnatost života do rubrik kádrového dotazníku“ (FIŠER, Zbyněk: *Slovník české prózy*. 1994)
- 19 číslovaných kapitol – názvy zpravidla charakterizují jejich ústřední epizodu nebo klíčový motiv

- Vypravěč
  - Vševědoucí
  - = hlavní hrdina
  - Je stylizován do role člověka, který se domnívá, že dosavadní odmítání jeho žádostí o místo bylo způsobeno pouze strohým, věcným vyplňováním formuláře
  - Rozhodne se vyplnit formulář pečlivě vyplnit
  - Pohlíží na svět očima chlapce – odkrývá tak díky své touze po pravdě skutečný stav věcí: dobrotu, mravnost, fantazii X podlost, zlost, krutost a slabost druhých
  - Kriticky pohlíží na své okolí

- **Postavy:**
  - **Jan Chrysostom Kepka:** (Jan Zlatoustý – patriarch ze 4. stol.: řečník, kazatel Božího slova)
    - zahradní architekt, hledá zaměstnání – neúspěšně
    - Rozhodne se pečlivě vyplnit osobní dotazník (který mu předloží kárový referent podniku Granit Pavlenda)
      - Dříve dotazník pouze proškrtával
    - Vypráví historii svých předků, objasňuje svůj původ, vypráví příběhy z dob před svým narozením, dětství, mládí, a dokonce předpovídá budoucnost
  - **Erna:**
    - Kamarádka Jana
    - Je součástí jeho popisování vypravěčových vzpomínek na hledání milostného porozumění
  - **Mirena:**
    - Ovdovělá matka Erny
    - U ní pozná vypravěč lásku i v její tělesné podobě
  - **Janovi rodiče, příbuzní**
  - **Olin:**
    - Bývalý letec v Anglii, vězeň z 50. let
  - **Bonek:**
    - Strýc
    - Dokáže být úspěšný v každém režimu

- Zpověď hlavního hrdiny – odpovědi na kolonky v dotazníku

- Zaznívají v ní i mnohé ze zpovědi Grušovy generace: 3 politické zlomy (1939, 1948, 1968)
- Děj není primární – spíše obraznost, způsob vyprávění
- Ze všech jeho prozaických děl má nejpřehlednější strukturu:
  - P. Šrut : „z příliš suverénního a destilovaného textu na mě táhne jaksi chlad. I z Mistra Panny mě někdy zezáblo – a málem bych se běžel ohřát k Dotazníku“ (TRÁVNÍČEK, Jiří: *Komentář*.)
- **Nedodržuje chronologii:**
  - **Vypravěč prožívá vlastní smrt, vypráví příběhy ze svého prenatálního období**
  - Vrací se k několika motivům
  - Návrat k některým scénám
  - Vysvětlování událostí soudruhu Pavlendovi: *Ach, s. Pavlendo, vůči ní jsem s. = strýc, starší, usedlý člověk!*
  - Doplňující informace: *Měla se žrát rybí moučka (253 kcal ve 100g) a brát se malo ROZVÍJENÍ ZLOBY*
  - Oslovování soudruha Pavlendy: *To už asi budu mrtev (ale vy asi taky, s. Pavlendo!).*
  - **Střídání časových rovin:**
    - Pohledy mladého člověka (nezkažené dětství) X dospělého člověka (pokrytecký svět dospělých) = **konfrontace dobra a zla**
- Jazyk:
  - Snaha vytvořit jazyk, který nelze zcizit politickým, či ideologickým angažmá
  - Jazyk jakožto vnitřní území – prostor prvotního úžasu, záchovného bezpečí, sebe obnovy, intimity
  - Metafory, slovní hříčky, lyrizované popisy, vulgární jazyk
    - Křehký, intimní, duchovní svět X obrazy brutality, násilí, vulgárnost, odcizení
  - Symboly: zvířata (psi, motýli, brouci, psi)
    - Ve spojení například s různými pachy se vrací jako **polysémantické leitmotivy** a svým výskytem v textu odkazují na boj dobra X zla (snové X reálné)
  - Překlady frází do: Němčiny, Ruštiny, Latiny, Angličtiny: *Take it easy*
  - Úřední zkratky
  - Místa, která odkazují ke károvému dotazníku
- **Základní princip vyprávění** – kontrast nesmyslných a neosobních rubrik dotazníku X rozmanitost a neuchopitelnost života
  - V tomto kontrastu je na to poukázáno

Michaela Salačová

- **Epizody** – vzájemná konfrontace, umocňování, srovnávání s aktuální přítomností
- **Východisko** – vyjevení permanentního ohrožení člověka v jakémkoli totalitním systému
  - Proto využívá vševědoucího vypravěče

Michaela Salačová

PRAMENY:

GRUŠA, Jiří: Dotazník aneb Modlitba za jedno město, Nakladatelství Lidové noviny, Česká knižnice, Praha 2004

ODBORNÁ LITERATURA:

TRÁVNÍČEK, Jiří: Komentář, in *J., Gruša: Dotazník aneb Modlitba za jedno město a přítele*, Nakladatelství Lidové noviny, Česká knižnice, Praha 2004, s. 259-299

Slovník české literatury, dostupný online zde:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1230>

BEDNÁŘ, Kamil: *in slovo k mladým*. VAPE – Václav Petr, 1940.

GRUŠA, Jiří: Realismus jako mravnost, *in Tvář*. 1964.

FIŠER, Zbyněk: *Slovník české prózy*. 1994